

**INTEGROVANÁ DIDAKTIKA
SLOVENSKEHO JAZYKA
A LITERATURY PRE PRIMARNE
VZDELAVANIE**

© Ľudmila Liptáková a kolektív

**Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta**

2011

OBSAH

Úvod	11
1. Konceptia a teoretické východiská integrovaného vyučovania slovenského jazyka a literatúry v primárnej škole	13
(<i>L. Liptáková, B. Hlebová, E. Pršová</i>)	
1.1 Integrovaná kognitívno-komunikačná a zážitková koncepcia vyučovania materinského jazyka a literatúry	13
(<i>L. Liptáková</i>)	
1.2 Konceptuálne východiská	17
1.2.1 Pedagogicko-psychologické a didaktické východiská	18
(<i>L. Liptáková</i>)	
1.2.2 Literárnovedné a jazykovedné východiská	20
(<i>B. Hlebová, L. Liptáková</i>)	
1.3 Komunikačná kompetencia a literárna kompetencia žiaka primárnej školy v kontexte transkurikulárnych kľúčových kompetencií	24
1.3.1 Komunikačná kompetencia v primárnom vzdelávaní	24
(<i>L. Liptáková</i>)	
1.3.2 Literárna kompetencia v primárnom vzdelávaní	28
(<i>E. Pršová</i>)	
1.3.3 Komplexné rozvíjanie kompetencií	31
(<i>L. Liptáková</i>)	
1.4 Zhrnutie, literatúra, podnety	35
2. Didaktická komunikácia v didaktike slovenského jazyka a literatúry	40
(<i>L. Liptáková</i>)	
2.1 Fázy procesu didaktickej komunikácie v predmetovej didaktike	40
2.1.1 Konceptuálne princípy vyučovania slovenského jazyka a literatúry	43
2.2 Špecifické didaktické princípy vyučovania materinského jazyka a literatúry	45
2.3 Špecifiká školskej komunikácie vo vyučovaní materinského jazyka a literatúry	51
2.4 Zhrnutie, literatúra, podnety	53

3. Kognitívne a rečové predpoklady detí mladšieho školského veku na rozvíjanie komunikačnej kompetencie	56
<i>(L. Liptáková, K. Vužňáková, M. Klimovič)</i>	
3.1 Kognitívny vývin dieťaťa	57
<i>(L. Liptáková)</i>	
3.1.1 Faktory kognitívneho vývinu dieťaťa	58
3.1.2 Štádiá a štruktúry v kognitívnom vývine	63
3.2 Rečový vývin dieťaťa	70
3.2.1 Teórie vývinu reči	71
<i>(L. Liptáková)</i>	
3.2.2 Štádiá a tendencie rečovej ontogenézy	77
<i>(L. Liptáková)</i>	
3.2.3 Reč dieťaťa mladšieho školského veku	84
<i>(K. Vužňáková, L. Liptáková)</i>	
3.3 Interakcia myslenia a reči v kontexte kognitívnej edukácie	94
<i>(L. Liptáková, M. Klimovič)</i>	
3.4 Zhrnutie, literatúra a podnety	109
4. Analyticko-interpretačné špecifiká detí mladšieho školského veku vo vzťahu k literárnemu textu z hľadiska ontogenézy dieťaťa	115
<i>(M. Andričíková, Z. Stanislavová)</i>	
4.1 Recepcia umenia	115
<i>(M. Andričíková)</i>	
4.1.1 Dekódovanie umeleckého textu. Analýza a interpretácia.....	117
4.2 Umelecká hodnota a detský recipient	119
<i>(M. Andričíková)</i>	
4.2.1 Ontogenetické hľadisko	122
4.2.2 Esteticko-psychologické predpoklady plnohodnotného vnímania umenia	125
4.3 Ontogenetické a psychosociálne predpoklady dekódovania literárneho posolstva v mladšom školskom veku	133
<i>(Z. Stanislavová)</i>	
4.3.1 Žáner, žánrový kód a žánrový systém	135
4.3.2 Kompatibilita veku čitateľa a žánru literatúry pre deti a mládež	139
4.3.2.1 Ontogenetická podmienenosť žánrov v čítaní detí	140
4.4 Výstupy	146
4.5 Zhrnutie, literatúra podnety	147

5. Proces rozvíjania kognitívnej, komunikačnej a literárnej kompetencie žiaka	151
<i>(M. Klimovič, L. Liptáková, B. Hlebová, R. Rusňák)</i>	
5.1 Psychologické a didaktické aspekty vyučovania a učenia sa	152
<i>(M. Klimovič, L. Liptáková, R. Rusňák)</i>	
5.1.1 Kognitívno-komunikačný rámec vyučovania a učenia sa: evokácia – uvedomovanie si významu – reflexia	154
5.1.2 Induktívno-deduktívny myšlienkový postup	164
5.2 Metodika vyučovania materinského jazyka a literatúry	168
<i>(L. Liptáková, B. Hlebová, M. Klimovič, R. Rusňák)</i>	
5.2.1 Komplexná vyučovacia metóda	171
<i>(L. Liptáková)</i>	
5.2.2 Metódy jazykového, komunikačno-slohového a literárneho vyučovania podľa cieľa, obsahu a stupňa komplexnosti	172
<i>(L. Liptáková, R. Rusňák, M. Klimovič)</i>	
5.3 Integrovaný a čiastkový typ vyučovacej jednotky	180
<i>(L. Liptáková, M. Klimovič)</i>	
5.4 Zhrnutie, literatúra, podnety	182
6. Rozvíjanie recepčnej textovej kompetencie dieťaťa mladšieho školského veku	185
<i>(L. Liptáková, E. Pršová, D. Cibáková, A. Sochovičová)</i>	
6.1 Vyučovanie materinského jazyka ako komplexné rozvíjanie gramotnosti	188
<i>(L. Liptáková, D. Cibáková, A. Sochovičová)</i>	
6.1.1 Vývinové modely gramotnosti	189
6.1.2 Čitateľská gramotnosť	191
6.2 Proces recepcie textu	195
<i>(L. Liptáková, D. Cibáková, A. Sochovičová)</i>	
6.2.1 Modely a úrovne porozumenia textu	196
6.2.2 Jazykové, kognitívne a metakognitívne procesy pri porozumení textu	203
6.2.3 Porozumenie umeleckého textu ako jedna z podmienok literárnej kompetencie	212
<i>(E. Pršová)</i>	
6.3 Ciele, obsah a výstupy rozvíjania recepčnej textovej kompetencie v primárnej škole	219
<i>(L. Liptáková, D. Cibáková)</i>	

6.4	Metodika rozvíjania recepčných komunikačných zručností 223 (<i>L. Liptáková, D. Cibáková, A. Sochovičová</i>)	223
6.5	Zhrnutie, literatúra, podnety 227	227
7.	Rozvíjanie produkčnej textovej kompetencie dieťaťa mladšieho školského veku 232 (<i>M. Klimovič</i>)	232
7.1	Produkčná textová kompetencia a predpoklady dieťaťa na jej rozvíjanie 233	233
7.1.1	Text a jeho vlastnosti 236	236
7.1.2	Produkčná textová kompetencia 241	241
7.2	Konceptuálne východiská rozvíjania produkčnej textovej kompetencie 246	246
7.2.1	Modelovanie základných typov textu 247	247
7.3	Ciele a obsah rozvíjania produkčnej textovej kompetencie 250	250
7.4	Proces rozvíjania produkčnej textovej kompetencie 251	251
7.4.1	Nácvik foriem spoločenského kontaktu a informačných textov 252	252
7.4.2	Nácvik naratívnych a deskriptívnych textov, základy argumentácie 260	260
7.5	Rozvíjanie produkčných komunikačných zručností – hovorenie 268	268
7.6	Rozvíjanie produkčných komunikačných zručností – písanie 274	274
7.6.1	Fázy textotvorného procesu 277	277
7.7	Výstupy 281	281
7.8	Zhrnutie, literatúra, podnety 282	282
8.	Rozvíjanie foneticko-fonologickej, ortoepickej a ortografickej kompetencie a kultivovanie hovoreného a písaného prejavu žiaka 286 (<i>L. Sičáková, E. Liptáková</i>)	286
8.1	Ontogenetické predpoklady 287 (<i>E. Liptáková</i>)	287
8.1.1	Foneticko-fonologický vývin 287	287
8.1.2	Grafický vývin 290	290
8.2	Konceptuálne lingvistické východiská 292 (<i>L. Sičáková</i>)	292
8.2.1	Z problematiky znelostnej asimilácie 293	293
8.2.2	Pravopis a pravopisné princípy 296	296

8.2.2.1	Vývoj pravopisnej kodifikácie	296
8.2.2.2	Pravidlá slovenského pravopisu	304
8.2.2.3	Pravopisné princípy a ich charakteristika	308
8.3	Kognitívno-komunikačný prístup k rozvíjaniu foneticko-fonologickej, ortoepickej a ortografickej kompetencie žiaka primárnej školy (<i>L. Liptáková</i>)	316
8.3.1	Ciele a obsah	317
8.3.2	Proces	319
8.3.2.1	Proces rozvíjania foneticko-fonologickej a ortoepickej kompetencie	319
8.3.2.2	Proces rozvíjania ortografickej kompetencie	324
8.3.2.3	Metodika hláskoslovného a pravopisného učiva	332
8.3.3	Výstupy	334
8.4	Zhrnutie, literatúra, podnety	336

9.	Morfologická kompetencia žiaka ako prostriedok rozvíjania jeho recepčnej a produkčnej textovej kompetencie (<i>J. Kesselová, L. Sičáková, L. Liptáková, M. Hybalová, A. Matušíková</i>)	342
9.1	Zákonitosti morfologického vývinu dieťaťa (<i>J. Kesselová</i>)	342
9.2	Konceptuálne lingvistické východiská (<i>J. Kesselová</i>)	359
9.3	Proprí v komunikácii detí a v edukačnom procese primárnej školy (<i>L. Sičáková, M. Hybalová</i>)	366
9.3.1	Psycholingvistické aspekty poznávania vlastných podstatných mien	366
9.3.2	Sémantické príznaky a funkcie proprí (<i>L. Sičáková, M. Hybalová</i>)	369
9.3.3	Proces poznávania vlastných a všeobecných podstatných mien	371
9.4	Kognitívno-komunikačný prístup k rozvíjaniu morfolologickej kompetencie žiaka primárnej školy (<i>L. Liptáková, A. Matušíková</i>)	377
9.4.1	Ciele a obsah	377
9.4.2	Proces	380
9.4.2	Výstupy	383
9.5	Zhrnutie, literatúra, podnety	385

10. Rozvíjanie lexikálnej, syntaktickej a pragmatickej kompetencie dieťaťa ako prostriedok rozvíjania jeho textovej kompetencie	390
<i>(L. Liptáková, K. Vužňáková)</i>	
10.1 Ontogenetické predpoklady	391
10.1.1 Zákonnosti lexikálneho vývinu dieťaťa	391
10.1.2 Zákonnosti syntaktického vývinu dieťaťa	400
10.1.3 Zákonnosti pragmatického vývinu dieťaťa	402
10.2 Konceptuálne lingvistické východiská	403
10.3 Kognitívno-komunikačný prístup k rozvíjaniu lexikálnej, syntaktickej a pragmatickej kompetencie žiaka primárnej školy	411
10.3.1 Ciele a obsah	412
10.3.2 Proces	414
10.3.3 Výstupy	422
10.4 Zhrnutie, literatúra, podnety	423
11. Literatúra, jej funkcie a postavenie v škole	428
<i>(Z. Stanislavová)</i>	
11.1 Literatúra a jej funkcie v mladšom školskom veku.	
11.1.1 Literatúra, umelecká literatúra, jazyk literatúry	429
11.1.2 Literatúra pre deti a jej základné funkcie	430
11.2 Literatúra pre deti a škola	436
11.2.1 Postavenie literatúry pre deti v edukačnom kontexte primárnej školy	436
11.2.2 Čítanka a mimočítankové čítanie	440
11.2.3 Prístupy k literárnemu textu v didactickej komunikácii	450
11.3 Výstupy	452
11.4 Zhrnutie, literatúra, podnety	453
12. Formovanie kultúrneho a kultivovaného detského čitateľa	458
<i>(R. Rusňák, M. Andričíková, E. Pršová)</i>	
12.1 Literatúra a život dieťaťa	459
<i>(R. Rusňák)</i>	
12.1.1 Zmysel literatúry v detskom svete	460
12.1.2 Proces interiorizácie a detský čitateľ	462

12.2 Detské čítateľstvo a literárna výchova	463
(<i>R. Rusňák</i>)	
12.2.1 Čo sleduje literárna výchova?	465
12.2.2 Fázy recepcie literárneho textu.....	468
12.3 Kognitívne a nonkognitívne predpoklady formovania literárnej kultúry	469
(<i>M. Andričíková</i>)	
12.3.1 Kognitívne aspekty vývinu a detský čitateľ	473
12.3.2 Nonkognitívne aspekty vývinu a detský čitateľ	473
12.4 Vyslovenie čitateľského zážitku	476
(<i>R. Rusňák, E. Pršová</i>)	
12.5 Výber primeraného textu na didaktickú interpretáciu	481
(<i>R. Rusňák</i>)	
12.6 Súčasný výskumy čítateľstva detí	485
(<i>R. Rusňák</i>)	
12.6.1 Elektronické médiá a čítanie	487
12.7 Ciele, obsah, proces a výstupy	488
(<i>R. Rusňák</i>)	
12.7.1 Ciele a obsah	488
12.7.2 Proces	489
12.7.3 Výstupy	491
12.8 Zhrnutie, literatúra, podnety	492
13. Dramatické umenie a detské divadlo	497
(<i>A. Mitrová</i>)	
13.1 Dráma ako výchovný prostriedok	497
13.2 Súčasný stav a perspektívy v školskom vzdelávacom systéme	500
13.3 Dramatizácia literárneho textu ako jedna z ciest k detskému divadlu	502
13.3.1 Dramatizácia básnického textu <i>Michala Černíka Můj kocůrik</i>	510
13.3.2 Dramatizácia prozaického textu <i>Branislava Jobusa Láska k chváleníu</i>	511
13.4 Zhrnutie, literatúra, podnety	517

14. Špeciálnopedagogické prístupy k žiakom na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a literatúry	520
(<i>B. Hlebová</i>)	
14.1 Špecifické vývinové poruchy učenia a ich reedukácia	522
14.1.1 Narušená komunikačná schopnosť a reedukácia	525
14.1.2 Dyslexia a reedukácia	529
14.1.3 Dysgrafia a reedukácia	532
14.1.4 Dysortografia a reedukácia	537
14.2 Terapeuticko-formatívne prístupy pri reedukácii špecifických vývinových porúch učenia	537
14.2.1 Biblioterapia a dramatoterapia	539
14.2.2 Námety na biblioterapeutické a dramatoterapické prístupy pri práci s literárnym textom	545
14.3 Multikultúrna a emocionálna výchova žiakov	549
14.3.1 Námety na multikultúrnu a emocionálnu výchovu žiakov pri práci s rómskou rozprávkou (paramisi)	550
14.4 Zhrnutie, literatúra, podnety	555
15. Predmetové kurikulum slovenského jazyka a literatúry v primárnom vzdelávaní	560
(<i>E. Liptáková, R. Rusňák, M. Klimovič</i>)	
15.1 Ciele a obsah rozvíjania komunikačnej a literárnej kompetencie žiaka	560
15.2 Požiadavky na schopnosti žiaka na konci primárneho vzdelávania	570
Summary	578

Webová stránka učebnice <http://indi.pf.unipo.sk>